

RAPALLO

12 novembra 1920

ISTRA

12 NOVEMBRA 1935

petnaest godina ropstva

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

PETNAJSTLETNICA RAPALLA

Dan nesrećnoga spomina — naš veliki petek — je 12. november 1920. Ravno petnaestletnica žalujemo u solzah s stisnjenim pestmi, odkar je vsak treći Slovenec — vsak dvajset četrti Jugoslovian po ukazu diplomatov pogodbeno ločen od naše ljubljene matere — domovine: svobodne Jugoslavije. Petnaestletnica polna bridke tragedije mineva, odkar je temna usoda in diplomatska brezsrčnost dala nam Slovenecem, najmlajši mladiki vseslovanskega debla svoje Kosovo polje, katero je naša narodna povestnica krstila z Rapallsko pogodbo. Vsled krivičnih mednarodnih spletk nam je zemljelačna zaveznica Italija ugrabila Trst z okolico z našim Jadranskim morjem, Graciško-Gradiščansko, skoraj vso tužno Istro z njenimi otoki, okrajno glavarstvo Postojno z Idrijo, okraj Trbiž, Belopeč in mesto Zadar z nekajimi dalmatinskimi otoki.

Petnaest let vlada sila nad pravico, a molčati ne smemo mi Jugoslavlani k temu glavnemu grehu, ki je napravil našim rojakom toliko gorja, ker mu je požrl svobodno zlato. Dne 12. novembra 1920. je pričela ta evrop-ka v nebo kričeča krivica, ki je vknjižila Italijo na našo najbolj sončno zemljo in pregnala mnogo naših ljudi izpod rodne strehe. Kruta pest in besni teror našega hinavskega sovražnika ubijata pravico za 600.000 bratov in sester onkraj granice. Vsi ti trpni pripadajo našemu jugoslovanskemu narodu, ker govore še vedno našo lepo materino slovensko besedo, kadar se na tihem potožijo svojemu Bogu za vse silno gorje, katero je spustil nad nje sovražnik, besni in krivični gospodar Julijske Krajine. Vedno jo hranimo v svojih razžaljenih in ponižanih srcih, ker smo ravno mi svobodni Jugoslavlani sto odstotni bratje še bolj razžaljenih in najbolj ponižanih onkraj naše državne meje. Posebno se pa spominjamo nesrečne tretjine slovenskega naroda pod tujim jarmom danes vsakega 12. novembra in z drhtečimi srci slišimo obupni klic plemenitega klicarja s Sočinih bregov, kateri nam je že davno prerokoval to gorje z besedami, katere sedaj prosto uporabljam za to poteptano in zasluženo zemljo:

»O vdova tožna zapuščena, — ti mati tolikih sirot, — s krvjo, solzami napojena, — ki bol poznaš le, nič dobrot, — o mati vdanega ti sina, — neodrešena domovina!

Prerokova beseda je postala meso in prebiva med nami! Mi Slovenci in z nami vsi svobodni Jugoslavlani vemo, koliko je trpljenje našega naroda na tej mučeniški zemlji pod tujim jarmom, kjer trga sovražnik materino besedo iz nedolžnih ust šolskega otroka in prepoveduje molitev osi-velih: babic, kjer nam odreka dostojno življenje svobodnega človeka. Premnogi so zbežali v bolečinah iz domače hiše s tola-žilno nado: v svobodno domovino gremo in tja, kjer. »Naiveč sveta otrokom sliši. Slave, tja bomo našli pot, kjer nje sinovi, si prosti volijo vero in postave.«

Upanje se je mnogim uresničilo in posrečilo se jim je mirno življenje v svobodni Jugoslaviji in tam onkraj meje te ljubijo, o domovina!

Ne bomo opisovali vseh bolezni Neodrešene domovine in svojega hrepenjenja po njeni družini s svobodno našo zemljo, a vsi vemo, da je tako lepa, da je vredna svobodnega sonca. Najboljši njen sin, prerok in klicar naše bistre Soče jo opeva:

»Ti krasna si, krasnejše ni, — kar jih obseva zarja dneva, krepotna si, vsa vredna si, — da krona venča te kraljevala.«

»A trnjev le tvoj venec je — in rod, tvoj rod mučenec je; — sovražen svet te le prezira, — prezira te in te zatira!«

Nenasitna vojna vihra vse Evrope je izbrala ravno naš jugoslovanski narod in Neodrešeni domovini, da nagradi z našo smrtjo zemlje lačnega tujca za njegovo dvomljivo sodelovanje s svetovni vojni. Nikdar ne dovolimo tega in glasno protestiramo proti tej krivici, da nas čuje ves pravični svet in reši tega gorja. Zato neprenehoma ponavljamo klice svojega najbolj nacionalnoga preroškega vzgojitelja s Sočinih bregov:

»Kdaj to gorje pač mine ti? — Kdaj se oko vjasni kalno? — Kdaj slečeš to obleko žalno? — Kdaj solnce zlato sine ti?«

Te žalne klice je ponovil rodoljubni sin istrske majke in bil je ustreljen v hrbet na skrajnem jugu tužne Istre. In iste smrti so umrli štirio Jugoviči na bazovski skali ob sinjem Jadranu, ker so ljubili svojo majko Jugoslavijo. Koliko je še onih, katere je umoril psevdokulturni povražnik, kateri nam je po krivici ugrabil to našo sveto zemljo! Nikdar nismo privolili v ta božji rop naše rodne grude jugoslovanske, ki hrani kri naših mučnikov, kosti naših očetov, prah naših dedov, pepel naših pradedov, solze naših mater in žulje naših so-

SENZACIONALAN PREDLOG DRUŠTVU NARODA

DA SE POTPOMOGNU TALIJANSKI DEZERTERI KOJI NISU HTJELI U RAT PROTI ABESINIJU

Poznata engleska feministkinja i novinarica Sylvia Pankhurst uputila je sekretaru Društva naroda pismo u kojem predlaže da se Društvo naroda pobrine za takozvane »Abesince«, tj. one koji su utekli iz Italije radi toga da ne budu poslani u Afriku u rat. Evo tog pisma:

Gospodine,

Pripremljeni napadaj talijanske vlade na Abesiniju prouzrokovao je povećanje političkih izbjeglica, antifašista, iz Italije.

Čita se u engleskim novinama da je 4000 mladića dezertiralo iz talijanske vojske, jer su bili protiv napada talijanske vlade na Abesiniju, i da su se sklonili u

Jugoslaviju. Ostali su tražili sklonište u Švicarskoj, Francuskoj i drugim državama. Jedna četa talijanskih vojnika, bilo je javljeno, prešla je s oružjem granicu i sklonula se u Švicarskoj.

Problem ovih i ostalih izbjeglica je hitan. Ovi dezertteri bi morali biti pohvaljeni od Društva naroda zato što nisu htjeli da uzmu učešća u napadu kojega je Društvo naroda osudilo.

Sasvim tim njihov je slučaj užasan. — Mnoge države u kojima oni traže sklonište ne dozvoljavaju im da ostanu u tim državama; skoro sve države imaju zakone protiv stranaca koji im ne dozvoljavaju da si zasluže kruh.

Što će biti od tih ljudi koji rade po direktivama Društva naroda i koji su stavili sve na kocku u službi mira. Sigurno je da Društvo naroda neće dozvoliti da oni budu vraćeni i da na njima izvrši osvetu napadačka vlada, a sigurno ih neće pustiti da umru od gladi.

Ne bi li Društvo naroda moglo da za njih stvori posebni pašos s naslovom »Društvo naroda«, i koji bi im omogućio da mogu otići u druge zemlje i tražiti posla bez ikakvih ograničenja.

Apeliram na Vas, gospodine, da postavite ovo hitno pitanje pred Skupštinu Društva naroda

E. Sylvia Pankhurst.

SVE NOVINE SVIJETA PIŠU O

SERGU KLEMENTU IZ BREGA U ISTRI, KOJI JE KAO DEZERTER AVIJONOM ODVEZEN ABESINSKOM CARU NA RAZGOVOR

NAŠE INFORMACIJE O SENZACIONALNOM SLUČAJU JEDNOG ISTARSKOG JUGOSLAVENA

Zagreb, novembra 1935.

Dnevni listovi od 4. novembra donijeli su telegram iz Adis Abebe, da je tamo avijonom prispio jedan dezertter s južnog talijanskog fronta u Somaliji i da je odmah bio predveden pred samog cara koji je s njime dugo razgovarao. Dopisnici stranih listova, koji su to javili sumnjaju, da se radi o jednom naročitom dezertteru, koji je imao nešto vrlo važna da javi caru, kad mu se ukazuje takva pažnja, da ga avijonom najvećom brzinom voze caru. Ima mnogo onih, koji bježe iz redova talijanske vojske u Abesiniju, pa se to ne događa inače da svakoga vođe caru. Kako bi to izgledalo.

O tom dezertteru izdao je abesinski dvor i jedan naročiti službeni komunique, predan stranim novinarima, koji doslovno glasi:

»Danas u 11 sati prije podne imenovan i Sergo Klement, Italijan iz Rijeke pretstavljen je njegovom veličanstvu caru. Ovcg Talijana, pošto je dezertirao iz somalijiskih trupa, zarobile su abesinske vojne vlasti.

Kada ga je car zapitao kakvi su njegovi utisci, dezertter je odgovorio:

— Nasuprot onome što propovjedaju talijanski oficiri svojim vojnicima, ja sam došao do uvjerenja da Abesinija nije barbarska zemlja, kako se govori. Abesinija je jedna divna zemlja i svakako sa jednim moralom.

Pošto ga je car zapitao da li želi da ostane slobodan u Abesiniji ili da ode u inostranstvo, dezertter je izjavio:

— Ja sam sretan što mogu da ostanem ovdje da lojalno služim svim svojim silama Vaše Veličanstvo koje je tako dobro, i čak sam spreman da žrtvujem svoj život za jednu zemlju koja je odlučila tako plemenito da brani svoju nezavisnost. Klement je pod prisмотрom u Modernoj

garaži.

Ovome komuniqueu koji naliči pravoj proklamaciji abesinskom narodu, bio je prirodan slijedeći post skriptum:

»Od sutra, osam sati, novinari će moći da posjete Modernu garažu i da dobiju ovlaštenje za razgovor sa dezertterom u pitanju.

Javljajući taj komunique dopisnik velike pariške agencije »Opera Mundi« dodaje:

»I sada smo svi ljubomorni na ovog talijanskog dezerttera, koji je uspio brzo da dobije audienciju kod cara, dok mi novinari na tako nešto moramo da čekamo kadkad po nekoliko nedjelja.

Ova opaska francuskog novinara samo potvrđuje uvjerenje, da je taj dezertter imao neku važnu misiju kod cara da obavi.

Mi smo u stanju da kažemo nešto interesantno o tom sretnom dezertteru »Sergu Clemente Talijanu iz Rijeke«. Od jednog čovjeka, koji živi u Trstu, a drugovao je s tim dezertterom u Opatiji saznajemo ovo:

»Ne radi se o nikakvom »Talijanu iz Rijeke«, nego je taj dezertter Jugoslovian i zove se Sergo Klement iz Bregi, zapravo i zaselka Benčinići, nedaleko Matulja kod Rijeke. Rodjen je 1911 ili 1912. Po zanimanju je mehaničar i radio je u Opatiji u jednoj mehaničkoj radionici. Ima ženu, s kojom se je nedavno vjenčao, i sasvim malo dijete u svom selu. Otac mu se zove Grga, došao je iz preko Učke u Brege, malo je gluh i po tome je stari Klement poznat. Majka mu je rodom iz Benčinići i zove se Marija Benčinić. Sergo je bistar i poduzetan mladić, koji je doživio prvu avanturu onoga momenta kad se radlao: on je operacijom došao na svijet. Poznat je bio kao športaš, vozio je biciklu i učestvovao je s biciklom, koju je dobio od Touring kluba, na trkama Rijeke—Rim, pa je tom prilikom doživio opasnu nezgodu,

Kosovo polje in zaklenkal je Gospodetski zvon narodno smrt nad 700.000 Jugoslavlana. Odmeval je po našu zemlju tužni klic iz svetega prerokovega groba ob Soči v silni bolesti.

Takrat, žal, še ni bilo moćne Jugoslavije in njenega edinstva! Nesložne in nerazsodne, utrjene in izkrvavele nas je pozvala hinavska Italija po Wilsonovi smrti v svoje Rapallo, kjer se nas je ropalo tako, da so morali tudi naši diplomatični predstavniki še podpisati to krivično v nebo kričečo pogodbo in tako zakonito ugotoviti našo največjo nesrečo.

Nesrečna naša poteptana zemlja! Pri-segamo ti, da te nikdar ne nehamo ljubiti in naša bodeš, ker hraniš v sebi trudne ostanke naših trpećih očetov in zvesto ljubezen naših pobožnih mater, ker oklepaš delo naših dedov oskropljene s krvjo naših bratov in s solzami naših sester.

Solze pozabimo, dasi boli, Borci smo...! Tujega noćemo, svoje hoćemo! Bratie in sestre z onkraj granice ter vi sestre in bratie v svobodi! Pripravimo se z organizirano propagando, da spozna krivična Evropa in vse njene države pravico svobodne Jugoslavije do naše Neodrešene domovine! Kliče nas Hajduk s Sočinih bregov: »Naš čolnić pogube otmimo!« (Soški)

što medjutim ni'e smetalo da se i dalje bavi športom. Svoj vojni rok služio je u Rimu kao mehaničar i poznato je bilo da je u službi nekih generala kao šofer. Izgleda da je bio kor. generalštaba.

Toliko smo mogli doznati o tom famoznom dezertteru i to javljamo da rasvijetlimo taj interesantan slučaj.

PISMA IZ ISTOČNE AFRIKE

Kako prikazuju vojnici stanje na frontu

U mogućnosti smo da objavimo nekoliko pisama koje su naši ljudi pisali iz Afrike svojim. Donašamo neke odlomke iz tih pisama.

Prvo pismo

U luci Massaua smo bili tri dana na brodu. Vrućina je tako velika da se neprestano znojimo. Po danu je temperatura do 60°, a noću od 37—39°. Ovdje je pogibelno skinitu šljem samo za par minuta, jer se odmah dobije sunčanicu. Već je nekoliko mojih drugova od nje palo. Za doći u Asmaru smo prve noći putovali 18 km, a druge 25. Morali smo po noći, jer je danju strašna vrućina. Spava se na zemlji, a i hrana je slaba.

Draga majko, ovdje se govori da je preko radija bilo objavljeno da ćemo u decembru defilirati ispred Mussolina u Rimu. To mi svi želimo, jer bi tako došli opet kući. Ovdje je življenje vrlo skupo. Litra mlijeka stoji 3 lire. Da znaš koliko je materijala došlo amo. Radnici dolaze svakog dana, ali oni koji su već ovdje htjeli bi se vratiti, jer im je vrlo slabo i nikada nisu ni sanjali da će mi biti ovako zlo.

Iz drugog pisma

Hrana je vrlo slaba. Mi u našem šatoru smo se složili pa sami kuhamo. Svako jutro svira adunata (zbior), ali od 300 ljudi javi ih se oko sto, a ostali se posakrivamo i idemo naokolo.

Treće pismo

Više od mjesec dana nismo bili primili poštu. Kad smo jučer vidili iz daleka jedan brod počeli smo vikati kao ljudi: pošta, pošta. S velikim veseljem sam primio vaše pismo. Morate znat da spavam pod tendom (šatorom). Po danu ne možemo stati ispod jer je strašno zagušljivo. Vođe je malo. Dobivamo 2 litre na dan za piti, prati i kuvati. Bojim se da ćemo ostati du-lje nego mi vi pišete, jer vojska svaki dan dolazi. Neki moji drugovi su bili desetak kilometara napred i tamo su pod šatorima vidili druge vojnike, ali kažu da čine milo: svi su zamazani, blatni, a roba im je sva crna, jer nemaju vode za pranje. A ima i životinja, šakala, hijena. — Novaca nikad dosta, jer ako se hoće oprati jedan rupčić treba potrošiti 40 centesima.

Iz četvrtog pisma

Vojnici iz divizije »Gavinana« padali su kao muhe, jer su morali pieške putovati do granice. Za kaznu nas vežu lancima za stup i zaustave nam cijelu plaću. Jedan batalion milicije se pobunio, jer nisu dobili plaću koja im je bila obećana. Poslali su ih na granicu na rad i moraju raditi s puškom na ramenu od straha od Abesinaca. 99 posto radnika proklinje čas kad su došli ovamo. Vidili smo mnogo mrtvih radnika, a strašno mnogo ih je bolesnih od malarije. — Po ulicama Massaua se vide bolesni radnici koji plaču kao dieca i zavijlu majku.

Što piše jedan podoficir

Strašno je slabo. Bolesti je mnogo, a i mrtvih. Liječenje nije organizirano dobro, a i malo vrijedi. Ako je i bilo entuzijazma za ovu »abesinsku šetnju«, sada moral rapidno opada. Budućnost je strašna, crna...

NOVE OMEJITVE BODO ZADELE PRED- VSEM UBOGO LJUDSTVO

Omejitve so se šele začele

Zadnjič smo omenili, da je italijanska vlada izdala precej odredb. s katerimi so omejili konsum raznih živil, tako mesa, papirja, kurjave, elektrike, itd. Zaradi tega bodo zmanjšali format pisemskega papirja, nadalje format kolkovanih papirjev (carta bollata). Časopisi smejo iziti samo na 6 straneh. Neoficijalne revije in publikacije bodo omejitve izdajale, ali pa jo bodo celo ukinile. Ker primanjkuje mesa so začeli fašistični listi na vse pretege hvaliti fižol, češ, da je enakovreden mesu. In da zmernost prav za prav pomeni zdravje. Enako povzdigujejo polenovko. Čudno je, da se dosedaj niso če spomnili na »pašto šuto«. Morda tega nečisto stori iz obzira na pram znanemu futuristu Marinettiju, ki je kategorično nasprotnik italijanske nacionalne jedi... V svetovni vojni so tudi izdali podobne omejitve, toda v milejši obliki. Seveda je bil takrat tudi položaj popolnoma drugačen. Izdali so jih šele po enem letu in pol od začetka vojne, sedaj pa že v teku drugega meseca. Iz tega razvidno, da bodo sankcije gotovo težje zadele italijansko gospodarstvo, kakor se je mislilo.

Fašistični reviji »Scuola fascista« in »Le Forze civili«, ki sta izhajali vsakih 15 dni, bosta zaradi varčevanja prenehali izhajati, kot je odredil tajnik fašistične stranke. Le v skrajni potrebi jima je dovoljeno, da izideta.

Ni čudno če se je ljudstva polastil skrajni nemir. Kdor le more kupuje ali kako drugače investira denar. Spekulantstvo z živili je začelo cveteti. Nekateri listi občujejo vesti, da je začelo primanjkovati celo mila. Nekega trgovca, ki je proti predpisom skrival precejšno količino mila, so strogo kaznovali za vzgled drugim. Takih primerov je že veliko in še več jih bo. Radi pomanjkanja blaga bo trpelo predvsem preprosto ljudstvo, ker bo iz pomanjkanja nastala občutna draginja, ki se že pojavlja. — (Agis).

ZNANI NOVINAR GUGLIELMO EMANUEL ARETIRAN

Trst, novembra 1935. — (Agis). — Policija je aretirala v Rimu znanega novinarja Viljema Emanuela, bivšega dopisnika »Corriere della sera«, dokler ni ta list prešel v fašistične roke. Potem je postal dopisnik raznih ameriških listov.

OBSOJANJA VREDNO POSTOPANJE MARŠALA V TOLMINU.

Tolmin, novembra 1935. (Agis). — Tolminski maršal je znan kot dober zaščitnik zakonov, še bolj pa svojega žepa. Marsikatera trpka za naše ljudi gre na njegov račun. Zanimiva pa je sledeča »anekdota«, ki se je odigrala med njim in njegovo ženo in sosedo radi ene kokoši.

Njegova gospa je namreč zgubila svojo kokoš in se takoj zagledala v sosedino, ki se je pasla onstran ograje. Soseda se je seveda namerila gospe maršalove, ki si je hotela prisvojiti njeno kokoš z vso silo uprla, češ, da se je pomešala med njene kokoši. Ker se je sosedica le preveč upirala, je ga maršalova poklicala svojega soprog na pomoč, ki je prišel seveda v spremstvu orožnika in z grožnjo, da jo aretirata. Dosegla sta izročitev spornega predmeta. Soseda je radi tega dobila močan živčni napad. Čez par dni pa se je vrnila prava kokoš domov in s tem je bila odkrita vsa zlobnost in početje obeh zaščitnikov zakonov in miru.

STEVILNE POTUJEVALNICE NA KRASU.

Trst, novembra 1935. (Agis). — Kakor je znano so italijanske oblasti takoj pričele po naših vaseh z najenergičnejšo raznarodovalno akcijo. Posluževale so se pri tem v prvi vrsti šol. Kljub temu, da je bila naša pokrajina v tem oziru na višku in preskrbljena z dobrimi šolami in kvalificiranim učitelstvom, jim to ni zadostovalo. Ostale pokrajine Italije še daleč zaostajajo v tem oziru za nami, a kljub temu so čutili potrebo, da zlasti pri nas zgrade nove in lepe šole v vsaki najmanjši vasi. Tako na pr. so v Mavhinjah na Krasu, kjer je bila prej le ena šola za pet okoliških vasi, to šolo povečali, a v ostalih vaseh so zgradili nove in moderne šole. Isto se je zgodilo skoro povsod, kjer vas šteje vsaj 30 do 50 hiš. Vse to gre seveda v prvi vrsti na račun naših preobremenjenih občin.

MEDULINSKI FAŠISTA LORENCIN UBIJEN U JANUARU DOBIO JE ZLATNU MEDALJU

Mussolini je odobril, da se podijeli zlatna medalja za zasluge pokojnom Antonu Lorencinu, lagarju medulinskom i fašističkom milicioneru, koji je 6 januara ove godine poginuo u jednom sukobu kod šisana, o čemu se svojevremeno opširno izvjestilo. U dekretu o tom posmrtnom odlikovanju veliča se Lorencina kao velikog fašista, koji je zaslužan za fašističku revoluciju u tom dijelu Istre. Naročito se ističe, da je bio Talijan još prije rata (neko može biti Talijan prije ili kasnije?) i da se je borio protiv slavizma u Medulinu, koji je bio kula slavizma. Zato i za svoju smrt, koja je samo nastavak takvog njegovog rada, dobio je zlatnu medalju.

Isto tako dobio je zlatnu medalju i Francesco Gramaticopolo, lagar iz Vercara, zbog sukoba, koji je imao sa dvojicom seljaka, kojim je prilikom izgubio jedno oko i postao nesposoban za rad.

RICINOVO OLJE RASPRODAJALCU NAŠIH LISTOV

Raznim fašistom nikakor ne gre v glavo, da bi se zopet smeli prodajati slovenski in hrvatski listi, da, celo taki, ki se tiskajo v Jugoslaviji. Dejstvo je, da je razširjenje takih listov po vsem hrvaštem delu Istre dejansko zabranjeno. Le Pula je tvorila do pred kratkim nekakšno izjemo. Sedaj pa je prodaja jugoslovanskih listov tudi v Puli prepovedana. »Novosti« so skoro vsak dan zaplenjene. Tudi drugi listi, kakor »Jutro«, marsikateri dan

INOZEMSKIM ČASO PISOM GROZIJO

Velik naval jeze in obrekovanja vsega kar je tujega se je razlil po Italiji. Od spreminjanja imen kavarn, kinov itd. so prešli sedaj na bojkotiranje parfemov, gramofonskih diskov, koles, avtomobilov, vin, sploh vsega, kar spominja na tuino. V tržaških listih se je pojavila celo grožnja proti inozemskim listom, katere bodo ustavili, če bodo tako nerazporeženi napram

ustavijo.

V Gorici so pred kakimi desetimi dnevi pozvali fašisti k sebi nekega razprodajalca listov, po rodu Italijana, in mu zabijali, da ne sme ponujati jugoslovanskih listov na prometnih mestih in da ne sme prodajati dnevno več kakor 20 izvodov »Jutra« in 10 izvodov »Slovenca«. Ker se možakar ni držal tega ukaza, so ga zopet spravili na sedež fašja in mu dali piti ricinovega olja.

ITALIJI. GOTOVO SO PREDVSEM MIŠLJENI AN-

gleški listi, grožnja pa bo gotovo veljala za vse liste. Zgleda, da bodo zopet porabili prvo priliko, da ukinejo čim preje naše liste, ki z veliko muko prihajajo v Julijsko Krajino. Gotovo bi bilo to zelo zaželeno od strani fašistov. Že večkrat smo videli, da jih naši listi bodejo v oči in da jih kmaj prenašajo. — (Agis).

60 LETNI MARTIN HVALA KONFINIRAN

na dve leti zaradi Abesinije

Gorica, oktobra 1935. (Agis). — Pred dvema mesecema so policijske oblasti aretirale in odgnale v Gorico Martina Hvalo, starega 60 let, doma iz Kneže pri Podmencu. Omenjeni je po poklicu navadnega delavca, samskega stanu ter ne zna skoro nič pisati in brati. Pravijo, da je izustil nekaj neprijaznih besed na račun

Abesinije, kar je nesel neki tujec, ki stane v isti vasi, takoj na uho oblastem, ki so vzele to kot povod za aretacijo. V Gorici je bil postavljen pred konfinacijsko komisijo, ki ga je obsodila za omenjeni »zločin« na dve leti konfinacije. Ne vemo še kje jo bo moral prestati.

PROGON DVAJU SVEČENIKA NA BUZEŠTINI ZBOG HRVATSKE MOLITVE

Buzet, novembra 1935. U svoje vrijeme javili smo vam da su bili tuženi i odvedeni na preslušanje svećenici iz Zamaška i iz Vrha, jer su pjevali i molili hrvatski prilikom blagoslova zvonova na Vrh. Sad su ta dva svećenika bila pozvana od prefekta u Puli. Dobili su od njega strogu opomenu, a star je predana biskupiji na daljnje riješenje. Kad se svećenik Sirka

vratio iz Pule, pozvao je u svoj ured geometra i fašističkog sekretara Lovru Flegu, te ga je pitao, zašto ga je tužio, kad nije ništa skrivio i kad on vrši samo svoju dužnost, a nikakvu politiku. Flegu mu je rekao, da ga je tužio i da će ga tužiti sve dok ne svrši kao svećenik Peršić, koji je teško stradao od fašista, a sad se nalazi u konfinaciji.

UHAPŠEN OD TAJNE POLICIJE

Buzet, novembra 1935. Za vrijeme plesa u Sovinjak uhapšen je i odveden u zatvor u Kopru mladić Miro Vivoda iz Sergobani, bez ikakvog naročnog povoda. Kad je njegov otac Frane pitao kod karabinjera za razloge hapšenja, rekli su mu da neznaju ništa, jer je Miro uhapšen od

agenata javne sigurnosti, to jest od tajne policije. Dne 25 oktobra pušten je kući sav premlaćen i bolestan. Policija je tražila od njega da prizna, da je nagovarao nekoje mladiće da prebjegnu u Jugoslaviju i da ima veze s emigrantima u Jugoslaviji.

Žrtve terorja v Črnem Vrh prihajajo iz zaporov

Tominc Maks je bil po skoro enoletni preizkavi izpuščen

Postojna, 4 novembra 1935 (Agis). V spominu so nam še dnevi z lanskega novembra, ko se je v Črnem vrhu in okolišnih vaseh izvajal nad našimi ljudmi strašen teror, ko so aretirali in odpeljali v zapore na desetine naših ljudi. O vsem tem je naš list lanske leto natančno poročal. Vse nasilje se je dogajalo samo radi slovenskih knjig in raznih podtikanih. Z ozirom na veliko število aretacij in vsega nasilja, ki se je čez mesec dni izvajalo nad obmejnimi kraji okoli Črnega vrha

bodo ostali ti dnevi in dogodki kot poseben mejnik v zgodovini našega preganjanja. Ob tej priliki so koncem meseca novembra lanskega leta, v zvezi z ostalimi aretirali tudi 30 letnega Tominca Maksa iz Lomov pri Črnem vrhu in ga odpeljali v zapore. Imenovani je preстал skoro leto dni v ječi in sedaj so ga izpustili radi bolezni. Kaj je z usodo ostalih, ki so še po ječah, nam ni točno znano, gotovo pa ni z njimi nič boljše kakor z imenovanim, ki je prišel iz ječe radi bolezni.

Tudi Trst se bori proti sankcijam

Kaznovani trgovci

Intersindikalni odbor je že zopet izdal nov cenik živil, to pot že 32. Ta bo veljal do nadaljnjega ukrepa omenjenega odbora. Cenik prinašamo na drugem mestu. Na seji dne 2. t. m. je bilo izdanih tudi več odredb, da morajo trgovci v vseh ozirih iti na roko fašističnim oblastem, odkrivati kršitelje odredb, bojkotirati morajo blago tujega izvora oz. držav, ki so se izrekle za sankcije, opozarjati oblasti na špekulante vseh vrst itd. Nadalje opozarjajo konsumente, da naj ne kupujejo pri trgovcih, ki višajo cene predmetom, ki niso navedeni v ceniku. Občinstvo opozarjajo, da naj ne kupuje več kakor rabi. Na seji so potem natančno proučili živilski trg posebej glede testenine, mila in obravnavali nekaj primerov prestopkov cen. Trije trgovci so bili kaznovani od posebne komisije (Commissione federale di disciplina). Prodajalka Helena Poropat (via Giulia 18) je prodajala koks višje, kot je v ceniku in je bila kaznovana z denarno kaznijo. Stanislav Birska (via Giuliani 137) je bil istotako kaznovan, ker je prodajal testenine

po 2,90 mesto 2,70. Opozorjena (ammonizione) je bila trgovka Marija Bearzotti (via Manzoni 18), ker je prodajala fižol po 2,80. — (Agis).

NOV CENIK ŽVILA

ki ga je izdal medindikalni odbor v Trstu in ki velja do nadaljnjega za mesto in okolico.

Kruh	1.30	—	1.80
Bela moka O			1.65
Bela moka I			1.55
Sirkova moka			1.15
Riž I in II	1.60	in	1.50
Testenine	2.—	in	2.70
Fižol galski			2.20
Govedina	3.80	—	6.60
Teletina	4.80	—	7.60
Mortadella	9.60	in	8.60
Polenovka			5.—
Slanina	7.80	in	7.40
Sir parmezana	9.—	in	7.20
Surovo maslo			12.—
Sladkor	6.25	in	6.—
Mleko			1.—

POTOVANJE NAŠIH FANTOV V ABESINIJU.

Iz pisma z abesinske fronte.

Trst, oktobra 1935. (Agis). — Tudi s Krasa je šlo precej mladeničev v Abesinijo. Tako je šlo iz krajev okoli Divače okoli 10 fantov, in sicer iz Divače samo trije, iz Dolnjih Ležeč eden, iz Brežca dva ter nekaj iz Gradišča. Škocijana in Matauma. Kje so in kaj je z njimi se ne ve mnogo, vendar pa je prišlo pred kratkim pismo eugea izmed tih, ki je odpotoval že pred kakimi petimi meseci. Poroča o svojih vtisih s potovanja, ki je bilo zanj pač nekaj posebnega, ker še ni bil nikjer po svetu. Tako pravi, da so na ladji dobivali najboljše cigarete in kolikor so hoteli, a da je manjkalo hrane in predvsem vode, ki je bila tudi pokvarjena. Potovanje da je bilo zelo zanimivo in

je videl marsikaj novega. Ko je dospel na mesto v Afriko so jih naložili na kamione in so se po samih pustih krajih vozili pet dni ob pomanjkanju vode. Drugače ni poročal ničesar slabega, ker gotovo do takrat ni ničesar takega doživel. Pismo je bilo namreč oddano takoj po prihodu v Afriko tik za bojiščem. Tako ni čudno, če je bilo zanj vse novo in zanimivo. Vidi pa se da primanjkuje vojakom hrane in predvsem dobre pitne vode.

POROČILA O SMRTI NAŠIH FANTOV V AFRIKI PRIHAJAJO TUDI NA KRAS.

Trst, novembra 1935. (Agis). — Kakor smo zvedeli, so pričela prihajati poročila o padu naših fantov na abesinski fronti tudi v nekatere vasi na Krasu v okolici Trsta. Vendar pa teh poročil do sedaj še nismo mogli kontrolirati in zato se za enkrat omejujemo le na to kratko vest

RASPELO NA GRANATAH

»Gazzetta del Popolo« iz Torina je prinesla dne 20 oktobra t. l. zanimivo sliko. Na izstrelku, precej velikega obsega, je bilo pritrjeno malo razpelo. List je pod sliko prinesel sledečo pripombo: »Projektil, na katerem je pritrjeno razpelo, služi za podstavek oltarju za mašo na prostem v Afriki. Če bo šlo tako naprej bodo kmalu začeli izdelovati rožne vence iz patron in granat.

Agis.

ŽUPNIK IZ PRVAČINE TEŽKO RANJEN

Z zelenim križem je bil prepeljan v Gorico Josip Primožič, župnik iz Prvačine. V bližini svojega stanovanja je po nesrečnem naključju tako nerodno padel, da si je prebil lobanjo in pretresel možgane.

(Agis).

ZOPET SLOVESNA MAŠA ZA ZMAGO ITALIJANSKEGA OROŽJA

Škof Brettoni iz Reggio je imel dne 27 oktobra v stolnici slovesno službo božjo na pobudo zveze katoliških moč za zmago italijanskega orožja v Afriki. Zbranim predstojnikom vseh oblasti je držal pomemben govor, v katerem je povzdigoval globoko moralno in civilizatorno akcijo italijanskega orožja v Afriki, predvidevajoč zmago v imenu civilizacije in vere.

(Agis).

Neuspela dela na elektrifikaciji železnice Trst—Postojna

Postojna, konec oktobra 1935. (Agis) Že dolgo časa se piše in govori o elektrifikaciji postojnske železnice in uradno je bilo že napovedano, da se bo vršila svečana kolavdacija del ob letošnji obletnici pohoda na Rim, ki je šla mimo 28. t. m. Toda dela niso še daleč končane in sedaj napeljujejo električne žice pri Košani. do čim drogeve postavljajo okoli St. Petra. To še daleč ni do Postojne in bo treba gotovo še pol leta predno bodo dela kolikor toliko končana. Kakor navadno seveda tega dejstva, ki se smatra kot neuspeh, ob obletnici niso omenjali. Zgleda tudi, da to delo danes za Italijo ni tako nujno in aktualno in zalkoto še nekaj časa počaka. Vse je pač koncentrirano danes na Afriko in to je tvorilo tudi glavni predmet proslavljanja ob tej obletnici. Dela se vrše zelo počasi.

FAŠISTI MOTIJO ŠVICARSKO ITALIJANSKO ODDAJO MONTE CENERI

Kot je znano, ima Švica radiododajne postaje, ki oddajajo v nemščini, francoščini in italijanščini. Monte Ceneri, ki je v bližini Lugana, oddaja ves svoj program v italijanščini za italijanski del Švice. Razumljivo je, da to postajo zelo poslušajo v Italiji, da bi v sedanjem času, ko vihra italijansko-abesinska vojska, zvedeli tudi kaj resničnega in objektivnega. Ker niso mogli tega prepovedati z besedami in grožnjami, so se sedaj poslužili drugih sredstev, ki so izdatnejša. Kot so za našo ljubljansko radiododajno postajo napravili več radiotelegrafskih postaj-motilk, tako so začeli s podobnimi postajami motiti tudi Monte Ceneri v Lombardiji in drugod. Fašisti upajo, da bodo s tem pregnali »zle« nakane resnicoljubnih italijanskih poslušalcev. Če ne bo to prav dobra reklama?...

Agis.

NABORNIKI LETNIKA 1915

Te dni so se pričeli redni nabori letnika 1915. Na Krasu so morali vsi fantje, ki so se udeležili predvojaških tečajev, k naborom v fašističnih krojih.

NOVA FAŠISTOVSKA SOLA V PRESTRANKU.

Trst, oktobra 1935. (Agis). — O priliki 13. obletnice znamenitega pohoda na Rim, zaradi česar je bilo nešteto proslav in drugih ceremonij, so tega dne (23. okt.) na svečan način otvorili ljudsko solo v Prestranku. Prisotne so bile vse oblasti iz okolice in tudi milica. Pred otvoritvijo so proslavljali še pred spomenikom dveh fanatčnih stražnikov, ki sta padla v znanem spopadu pri Prestranku. Stavba je moderno zgrajena po načrtu ing. Olivottija. Zgradila jo je tvrdka Cicchiani iz Trsta.

AUGUSTOV SPOMENIK DOLAZI U PULU

Mussolini je napokon udovoljilo želji puljskih fašista i poslao im je spomenik cara Augusta, koji bi se imao skorih dana s velikim svečanostima podići. Bit će podignut u parku pred Arenom.

NOVE NAŠE ŽRTVE NA ABESINSKI FRONTI.

Gorica, oktobra 1935. (Agis). — Iz Podmelača poročajo, da sta baje dve družini prejeli vojaške telegrame o svojih, ki so padli v Abesiniji.

Iz te vasi so skoro vsi fantje, ki so bili poklicani, da se bojujejo v Afriki, zbežali čez mejo. Le dva ali trije so se priglasili na vojaškemu uradu in od teh sta dva po še nekontroliranih vesteh padla.

DOPOLNILO

V zadnji številki našega lista smo v članku »Koliko naših fantov je padlo na abesinski fronti« med drugim izrazili domnevo da je padel tudi sin znanega gostilničarja Štefina iz Postojne. Kot smo se pa nadalje informirali, ta vest, ki se je hitro razširila po Postojni in okolici, ne odgovarja resnici. — (Agis)

KRVAVA NOĆ U ADUI

KAKO SU TALIJANI OSVAJALI ADUU?

Ratni dopisnik carigradskog »Miličevića« g. Rusuf, koji ide s talijanskom vojskom u Africi, objavljuje ovaj prikaz o zauzeću Adue u svom listu.

Pravi je pakao ova zemlja paljena afričkim suncem.

Temperatura se penje na 45°. Jedan talijanski talijanski vojnika i jedna rečimen-ta askara dolaze s juga i napreduju korak po korak prema Adui. Abesinjski odredi, sastavljeni od seljaka i školskih sela, posakriveni su u šikari; časa do časa zazviždi olovna kugla i starinske puške povrh glava talijanskih vojnika.

ZASJEDA

Sivo bijeli likovi Abesinaca opažaju čas lijevo čas desno između valovitih humaka pješčanog terena. Mitraljezi, koje Talijani vuku teškom mukom, zaprskavaju metalnim zvukom. Cilj je bljeto kada pogodjen.

Municipija se razbacuje samo da bi se impresioniralo Abesince. Talijani napreduju gušćim redom. Dvadesetak metara od desetina kaplara Matonia objavio se nenadano jedan Abesinac. Tek što su se Talijani snašli, a već je došlo vješto bačeno koplje proburazilo grupu vojnika Giulia Farnini-a. Još nisu puške ni zapucale, a već je jedan drugi vojnik ležao u krvi.

— Avanti! — urlaše kaplar Matonio — opkolite njihovo skrovište. Ne pustite ih da pobjegnu! Naprijed! U tom času obori i njega jedno koplje. Vojnici bjesomučno pucaju i napreduju, vičući, prema zasjedi. Što viču? Teško je to reći. To je urlik ljudi u lovu za neprijateljem. Bijela tunika Abesinca počinje se ponovno pred našim očima. Vojnik je jak, crn, a njegove oči sjaju svijetlom mržnjom. Vještini pokretom bačena na vojnike svoje posljednje koplje. Jedan plotun ga obori. Neki talijanski vojnik, lud od bijesa, pribije ga zemlji svojom bajunetom.

Ponovno zviždi kugle povrh glava talijana.

— Oprez! Napadaj! Sa desnog krila čuje se zvižduk kaplana Maccioni-a. Mitraljezi šute, vojnici se sakrivaju, prignuti k zemlji. Bijeli oblak Abesinaca koji lete na juriš razvija. U našim ušima zvone sve jače njihovi krikovi. Živci su prenapeti. Na svu ogromnu vrućinu (čak i puška beče) srsi nam prolaze ledjima.

TANKOVI NA DJELU

Kapetan ne daje nikakvu naredbu. Napokon se začuje zvižduk — i prvi pušani se začuje. Bijeli oblak stoji jedan čas neodlučan; nekoliko bijelih tunika pada, ali ostale lete prema talijanskoj liniji. Mitraljezi zagroče i razbiju napad. Sve to nije trajalo više od pet minuta. Abesinci bježe. Jedno odjeljenje askara se pojavilo s boka i progoni neprijatelja. Mitraljezi prašte; otvara se put pješadiji. Sada su vojnici puni srčanosti.

Od mjesta gdje su pala dva talijanska vojnika proburazena kopljima ima do Adue dva sata marša. Uz put se vidi trupa Abesinaca. Mitraljezi sa tankova su izvršili svoj posao. U jednoj jami tek iskapanoj talijanski tank je prešao preko nekoliko Abesinaca koji su, čim se, htjeli da ga uhvate rukama, ne poznajući težinu i snagu tog nepoznatog orudja. Svi su užasno iznakaženi.

S desne strane čuje se pucnjava to-va. To puca jedan tank-aktor. Jedan artiljerijski poručnik i jedan narednik askara žure se na određeno im mjesto. Poručnik psuje i žali se šaljući do vrata geografiju ove zemlje: — »Per Dio! Ovdje ne nalazim ništa od onoga što karta pokazuje. Sva je sreća što smo u Abesiniji gdje mogu da stanem gdje hoću«.

Pješadija je daleko — oko kilometar napred. Poručnik ima naredjenje da postavi topove baš blizu mjesta gdje se nalaze Abesinci masakrirani od tanka. Trupla su izvadjena, jama produžena i topovi su postavljeni u poziciju. Deset minuta kasnije granate su izbačene na Aduu.

Oko 7 sati pješadija prispje pred vrata Adue. Kada vojnici udju u zapaljeni grad, pokriven gustim dimom, iz nekih kuća se začuje pucnjava. Talijani padaju — ranjeni, mrtvi. Odredi askara obračunavaju sa svim stanovnicima tih kuća. Oni ih masakriraju bacujući vanka žene i djecu. Njihove bajunete probadaju srca. A askari se smiju užasnim smijehom, smijehom klupaka, smijehom crna.

Grad u ruševinama brani se još tu i tamo, ali Abesinci se povlače. Svuda se puše garišta. U zapaljenim kućama gnare se lješevi.

Okupacija grada traje dva sata. Ula-zeći u grad Talijani su vikali svoje »viva«, a urođenički vojnici su se smijali i masakrirali s uživanjem.

PROTUNAPAD

Afrička noć se približuje. Iza jednog paklenog dana zrak je zagušljiv. Konji, kamora, kamion-cisterne pune ben-zina i vode — a naročito vode — ulaze u grad. Vojnici nemaju više ni kapi vo-

de, i čekaju nov obrok. U ovoj vojsci nije još riječ »glad« izrečena, ali riječ »žedja« uživa sve počasti.

— Danas imamo pravo na duplu por-ciju vode — govore vojnici.

Ambulante prolaze prema Asmaru. Više od 500 vojnika je ranjeno. U za-padnim predgrađjima bilo ih je najviše. Talijani su tu naišli na otpor i bitka je trajala dva sata. Borilo se puškama i noževima. Gubici Abesinaca su veliki. Oni lete na juriš u grupi pa mnogi pa-daju kada ih pogodi granata.

Impresije vojnika su ove: ako su na sto koraka razmaka od Abesinaca stva-ri nekako idu, ali strašno je u borbi prsa o prsa i u jurišu s hladnim oruž-jem.

S mrakom jenjava u Adui i bitka. Crna afrička zagušljiva noć, a u isto vrijeme hladna nekom vlagom za koju se ne zna odakle dolazi i koja vas pot-puno obujmljuje. Crna noć.

Mrtvi od umora vojnici spavaju na zemlji držeći pušku stisnutu k prsima.

U mirnoj noći odzvanjaju koraci no-vih trupa koje se penju u Aduu. Štopot željezarije. Tankovi, kola, kamioni, projektori, stanica za bežičnu telegrafiju. Taj štopot u noći je kao krik po-bjede. Jedino stenjanje ranjenika ga ponekad prekida.

U ambulanti kirurg operira. Kugle starinskih pušaka prouzrokuju strašne rane. Ako je tek dodirnut kost mora se izvršiti amputacija.

Približava se ponoć. Iznemada za-groče mitraljezi u južnim predgrađjima Adue. Nekoliko pušanih hitaca, ne više od dvanaest, i već odjekne zvižduk uzbune.

— Uzbuna! Protunapad! Diž' se!

Jedno odjeljenje askara odlazi tr-kom prema opasnom mjestu. Talijanski vojnici dolaze otuda trčeci, u paničnom strahu. Jedan konjanik proljeće na neosedlanu konju, i ne zaustavlja se.

— Što se dogodilo?

Nema odgovora. Lako se domisliti da su Abesinci, izbjegnuvši stražu, nena-dano napali na uspavane Talijane, i da su ih na lak način masakrirali. Bitka se odvija izvan kruga gdje su postavlje-ni topovi i tankovi. Odredi Abesinaca, koje niko nije vidio ni kojima se niko nije dosjetio, uvlače se u grad. Gužva je užasna. Puca se posvuda. Borba hladnim oružjem u mraku jednog gra-da u ruševinama.

Na komunikacionoj liniji koja siječe grad od juga na zapad i od juga na istok, kola se naginju obuzeta panikom. Kletve pljušte. Odredi bijelih vojnika idu u napadnutu četvrt. Ljudi padaju u noći. Moderna tehnika nema ovdje ni-kakve važnosti. Tu vrijede jedino sna-ga i srčanost. Nalozi i protunalozi se mi-ješaju.

— Projektore, projektore! — više jedan glas.

Nekoliko ljudi tura jedan top.

— Kuda idete?

— Spašavamo bateriju.

— Stoj! Pucajte u zrak!

VIZIJA STRAVE

Krikovi bitke se približavaju. Grana-te eksplodiraju. Kada projektori osvi-jetliše noć ukaže se pravo lice te borbe. Bilo je krvavih borba prsa o prsa. U gužvi je teško raspoznati prijatelja od neprijatelja. Askari se bore odlučno, čvrsto. Sablje se križaju. Krikovi živo-tinja koje imaju vrat prerezan noževi-ma.

Jedan odred Talijana provali na trg gdje su bile smještene deve. Talijani hoće da brane to mjesto, ali ih kiša noževa decimira. Jedan Abesinac se od-bije od zida i baci se na jednog Tali-jana koji je htio pucati. Talijan padne — truplo bez glave. Abesinac ju je jed-nim udarcem otklekao nožem koji na-ljeće na polugu, ali oštrijim od britve za brijanje. Jedan tank si prokrič put i osvjetli borbu. Ljudi se turaju, uzbud-jeni, trčeci amo i tamo. Teško je dati sliku te borbe. Tank napreduje k sre-dini grupe ljudi i stavlja u akciju mi-traljeze. Još jedan tank nailazi. Vika ljudi se odaljeuje. Talijanska pješadija ponovno prolazi. Tako je to išlo do ju-tra, bez prestanka.

Kada afričke noći nestane — istom brzinom kojom je pao mrak — Adua, u stravi borbe i masakra pod jutarnjom maglom, odzvanja tužbama i uzdasima. Grad naliči velikoj klaonici. Krv bijela-ca i crnaca, u velikim smedjim pjega-ma, prilijepljena je po zidovima. Put koji vodi na trg gdje se odigrala borba čini dojam na dužini od 200 m, kao da je na nj pala krvava kiša. Krv i trupla. Pojedinačno i u grupama, jedni na dru-gima, leže Talijani iznakaženih lica. Bolničari se upućuju mjestu borbe. Pri-je nego je zapeklo sunce oni su sahra-nili tri stotine Talijana i više od hilja-du Abesinaca. Polazu ih u jame koje su iskopali urođenici pod nadzorom voj-nika pionira.

Sunce, uspinjući se, suši mrlje krvi na kojima vrve muhe. Talijanska zasta-va leprša na sjedištu talijanskog kon-zulata. Vjetar je miluje, ali je tako slab da zastava ostaje skoro nepomična. Psi urlu u malim dvorištima.

SADRŽAJ „JADRANSKOGA KOLEDARA“ ZA GODINU 1936

Dr. L. M. Čok: Uvodna riječ	Strana
Vera Kraševića: Svetogorski Mariji	16
Mate Balota: Dvi besede	18
Charles Loiseau: De Quarnero à la Mer Rouge — Od Kvarnera do Crve-noga Mora	20
Niko Bartulović: Nedeljnost jadranskog problema	21
Drago Gervais: Naši putići	25
Lujko Vojnović: Oko Istre	28
R. Katalinić-Jeretov: Mrtvoj majci	29
Ivo Grahor: Pogled na manjšinsko gibanje	52
Nontas Arcadis: Internacionalni problem Dedekaneza	36
Jos. Vuga: Kulturni stiki med slovanskim severom in jugom	45
Mirko Breyer: O Istraninu fra Baldu Lupetini	49
Rikard Katalinić-Jeretov: Prvim slavenskim prosvjetiteljima sv. Ćirilu i Metodu	52
Bogomir Magajna: Vinograd	59
Ante Dukić: Marija Devica	60
Ante Dukić: O čakavskom naglasu	68
Srećko Kosovel: Neobjavljene pesmi Srečka Kosovela	72
R. Katalinić-Jeretov: Primorska popevka	80
Ivo Grahor: Grmada	86
Fran Pešić: »Istra« (Iz istorije ovog izraza)	87
Ernest Radetić: Istarska narodna nošnja	93
Joško Žiberna: Zemeljsko prirodno bogastvo naše zemlje	97
R. Katalinić-Jeretov: Regina Coeli	102
Viktor Car-Emin: Stari put	108
Drago Gervais: Pijanac	109
Pero Trepov: Revolucionarna akcija jugoslov. mornara u Šibeniku 1917/18	113
Lavo Čermelj: O naših periodnih publikacijah v Julijski Krajini v po-vojni dobi	114
Miho Krvavac: Na piru moje sestre	120
— Pučanstvo Istre pred četvrt stoljeća	125
R. Medin-Dremovčev: Slovanski živelj na nemški drž. gimnaziji v Trstu	133
Ante Dukić: Zagreb i Istra	138
Nikola Žic: Glagolski zapisi iz Lovrana	150
J. P.: Zanimiva listina iz leta 1202.	153
Mate Balota: Spomeni	161
Ivan Pregelj: Biskup Juraj	164
R. Katalinić-Jeretov: Dobrom pastiru Jurju Dobrili	165
Hijacint Petris: Prvi čakavski razgovor	167
Drago Gervais: Nona Marjanka	163
Drago Gervais: Sunce i kmeti — Glasl starega turna	170
Drago Gervais: Sunce na Kvarneru — Nebo i more	171
Viktor Car-Emin: Naš stari »Dalibor«	172
Mate Dvorničić: Pisma crikveničkog barkarola	173
Ivan Pregelj: Oče budi volja Tvoja	175
R. Katalinić-Jeretov: Na garištu Balkana	176
Jakov Vivoda: »Bečka pisma« i »Ricoslovnik« Josipa Voltića Istranina	178
Ante Rojnić: Putovi istarskog daštva	179

MLADINSKI DEL JADRANSKEGA KOLEDARJA:

Ferdo Bidovec: Blažekove sanje — Kmetič	187
Zora Rupena: Mati na svidenje	188
Stefan Nabergoj: Zvečer na obali	189
Vjekoslav Bratulić: Život i značaj biskupa Šimuna Bratulića	190
Kete Ema: Prvič v Trstu	192
Franjo Jaksetić: Mojoi Istri	192
Sadar Marij: Prvič na morju	193
Srdan Flego: Bol domovine	193
Srećko Dobrila: Umiranje Grge Rudinara	194
Anica Jakopila: Magla	195
Stefan Nabergoj: Tri korake	196
Drekonja Slava: »Zemlja domača ni prazna beseda«	198
Marija Crnobori: »Meštrica« Mara	199
P. Pribetić: Jesen	200
Ivo Furlan: Dan mira	200
Marcelan Cvetko: V škocjanskih jamah	201
Srdan Flego: Noć	201
Klavora Milenko: Danes malo — jutri malo	202
Marica Ribarić: Poklade	202
— Jurina i Fratina	204

Ovaj sadržaj govori rječitije od svake druge reklame. Zato: naručite odmah »Jadranski koledar«. — Cijena mu je 10 dinara bez poštarine, a sa poštarinom 11,50 dinara. Ko naruči ujedno i mali džepni koledar »Soča« dobije jednoga i drugoga za 18 dinara franko.

MALE VESTI

Mednarodni odbor proti vojni in fašizmu je poslal Mussoliniju sledeči brzolav: Smatramo teritorialno invazijo v Abesinijo in bombardiranje civilnega prebivalstva kot kršitev pakta Društva narodov in pravice narodov ter kot izzivanje svetovnega mnjenja. V imenu milionov mož protestiramo proti vojni, zahtevamo takojšno prekinjenje vojnih operacij.

Delegacija preko 100 žen 16 narodnosti organizirana po odboru mednarodne ženske zveze proti vojni in fašizmu, je izročila pred mesecem v Ženevi posebno spomenico tedanjemu predsedniku Benešu. Med delegatinjami omenjamo Belgičko Izabello Blume in Čehinjo Plaminkovo. V spomenici se zavzemajo proti vojni v Abesiniji, za mednarodno konvencijo, ki bi uredila položaj politične emigracije in za ena-kost žen. Beneš je izjavil, da bodo storili zlasti vse proti vojni kar je mogoče. — (Agis).

Ob zaključku fašističnega novega leta se je napravil za Goriško sledeči pregled del: braniški most v Ribemberku, ki je stal 190.000 lir; občinski vodovod v Gorici za 7.300.000 lir. kanalizacija Gorice. 600.000 lir, tlakovanje 250.000. šola v Srednji Kanomliji 293.000, v Skrijah na Vipavskem nova šola 174.000, šola v Gočah pri Vipavi 118.000, dalje šole v občini Črniče in sicer kar tri v Batujah, Selu in Gojačah skupno 305.000 lir. Nove šole v Krmini in Moraru. Skupaj je bilo na Goriškem dovršenih 29 večjih javnih del v 11 občinah v vrednosti 9.593.000 lir.

V nedeljo 27 oktobra t. l. je bil v Čedadu odkrit z velikimi svečanostmi spomenik Juliju Cezarju, ki je baše mesta ustanovil. Stari oficijelni naslov mesta je bil namreč Forum Julij, njegovi prebivalci pa so se imenovali Forulijani, kasneje Furlani, kar se je raztegnilo na celo deželo.

V Št. Petru na Krasu je bila na dan pohoda na Rim otvorena nova tovarna za obdelovanje lesa. Otvoritev je bila zelo svečana. Znano je, da je bilo v tem kraju takoj po vojni mnogo žag in lesnih tovarna, ki pa so druga za drugo propadle.

Društvo Dante Alighieri je po krajih v Tolminu, Sempasu, Mirnu, Podsobotinu, Št. Vidu pri Vipavi, Podragi, Dobrovem, Števerjanu in drugot razdelilo 20 nagrad otrokom, ki so pokazali posebno dobre uspehe v učenju italijanskega jezika in katerih materni jezik je slovenski.

Zračna flota Italije je razdeljena na 120 eskadrili. Uradno je registriranih 450 lov-skih letal. 300 izvidniških, 350 težkih bom-barderskih in 150 hidroavionov. To je ura-dno. V govorih navduševanja pa gre šte-vilo v tisoče.

Iz izvršenih del na Tržaškem v lan-skem letu razvidimo sledeče: uravnava bregov Soče 180.000, uravnava morske obale 75.000, izboljšanje zemljišč pri Gra-dežu 130.000, isto na otoku Morosini 2.200.000, izsuševanje tržiških »Fossaloni« 3.333.000 itd. Vsega skupaj je dobil obmor-ski polukrog od Gradeža do Tržiča preko 9. milijonov lir.

RUSIJA JE 1915 ODBIJALA DA DADE

SUPILU POMOĆ PROTIV TALIJANSKIH ASPIRACIJA NA ISTRU.

Interesantne stranice iz dokumenata objavljenih od sovjetske vlade pred nekoliko dana.

O držanju Rusije prema Londonskom paktu godine 1915 bilo je često govora. U historiji Londonskog pakta carska Rusija izlazi po nekim tragovima kao jedina velika sila, koja se je zalagala za interese Jugoslavena pred talijanskim aspiracijama. Ondašnji ministar vanjskih poslova Rusije Sazonov doista učinio je neke stvari, koje se mogu uzeti kao dokaz, da je Rusija pokazivala simpatije za jugoslavensku stvar. Ali to nije sve. Ima novih tragova, po kojima se daje zaključiti, da je Rusija igrala dvostruku igru.

Kad je Frano Supilo, veliki jugoslavenski političar, borac za oslobođenje Jugoslavena i odličan borac za jugoslavensko Istro i ostalih naših zemalja na Jadranu, boravio u Rusiji po toj stvari, niemu se nije izlazilo ususret onako, kako se je moglo očekivati. To se sada otkriva iz dokumenata, koje je izdala sovjetska vlada.

U državnom izdanju izašla je sada sedma sveska dokumenata iz ruske državne arhive, koje sovjetska vlada redovno objavljuje. Ova sveska sadrži dokumenta, koji se odnose na međunarodnu politiku bivše carske ruske vlade u prvoj polovini 1915 godine. Zapravo je već prva sveska izašla pred par godina, izazvala interesovanje u cijeloj Evropi, na nekim mjestima čak i čudjenje na kakvim je gledistima caristička vlada stajala u pogledu na oslobođenje Slovena u Srednjoj Evropi i na ujedinjenje Južnih Slovena. U sedmoj svesci ukupno 117 dokumenata odnosi se na Srbiju i jugoslavensko pitanje kao i na buduće uređenje u »srpsko-hrvatskoj državi«, na odnos Srbije prema susjednim državama, a naročito prema Bugarskoj, na ideju o separatnom miru sa Austro-Ugarskom, na srpsko-crnogorske razmirice itd. Iz ovog obilnog materijala uzimamo ovdje samo one od sada nepoznatih dokumenta, koji se odnose na rad Supila u Petrogradu u martu i aprilu 1915 godine. Četiri dokumenta odnose se na boravak Supila u Petrogradu, a peti ga dopunjuje.

Prvi dokument je bilješka u dnevnom protokolu u ruskom ministarstvu spolnih poslova od 25. marta 1915 god. koja glasi: »Ministar spolnih poslova (Sazonov) primio je hrvatskog prvaka Supila i nije mu krio, da će vjerovatno biti potrebno, da se u korist talijanskih zahtjeva žrtvuju mnoge nade slovenskih naroda na Jadranskoj obali. Ove riječi imale su na Supila porazno djelovanje, i on je pokušao ponovo svim silama da ministru dokaže opravdanost slovenačko-hrvatsko-srpskih zahtjeva.« Na dan 27. marta bio je Supilo primljen kod zastupnika Sazonova, barona Šilinga. O razgovoru između oba političara nalazi se slijedeća bilješka u dnevnom protokolu, iz koje se vidi, kako su u Petrogradu željeli da se riješe Supila:

»Supilo je posjetio barona Šilinga i saopćio mu svoj teški utisak iz razgovora sa ministrom Sazonovim. Baron Šiling nastojao je da oblaži, da u Rusiji shvaćaju i razumiju napore jugozapadnih Slavena, ali da pri svemu tome mogu nastati takve okolnosti, izazvane međunarodnom situacijom, da će od ovih Slovena trebati da se zahtjevali izviesne žrtve. Baron Šiling rekao je dalje, da će Supilo ako bude ostao u Petrogradu, teško moći ići da koristi stvari svojih zemljaka, jer u Rusiji njihova stvar dobro stoje, ali da bi trebalo da otputuje u Pariz i u London u svrhu, da lično djeluje tamo, gdje prifatelstvo prema Južnim Slovenima nije tako duboko i gdje bi prije mogli djelovati drugi politički uticaji. Supilo je čini se, bio uvjeren u tačnost ovog gledišta i javio je, da će 30. marta (1915 g.) otputovati u London i da će pred svoj odlazak ići doći u ministarstvo.«

Dne 29. marta Supilo je bio ponovno kod barona Šilinga, gdje je najavio, da će dobiti audienciju kod ruskog cara, pa da zato i oš neće putovati u London. Dokument kaže:

»Pošto je Supilo u živom razgovoru primijetio, kako je Rusija dužnik svih Slovena i kako je ona za njih od sada vrlo malo učinila, i čak ih 1915 godine pustila prevlasti Austrije, primijetio je baron Šiling odlučno, da bi Jugoslaveni trebali da misle više na to, što Rusija u njihovu korist stalno radi i da ne smetaju Rusiji da po svojoj mogućnosti i postepeno isposluže za njih još sve ono, što se bude pokazalo mogućim, kako sada tako i u budućnosti.«

Supilo nije uspio sa svojom molbom za audienciju kod cara, jer se ministar spolnih poslova Sazonov nije saglasio sa ovom audiencijom i telegrafirao je 11. aprila šefu diplomatskog kabineta Stavke (generalštaba) g. Kudaševom slijedeće:

»Doznajem da poznati Vam hrvatski prvak Supilo odlazi večeras sa knezom Jusupovim u Stavku. Supilo radi na ujedinjenju svih Južnih Slovena u jednu državu, u kojoj bi pored ostalog imale da budu i Istra i Dalmacija. Pošto ostvarenje ovih zahtjeva ne bi bilo u skladu sa našom težnjom da Italiju uvučemo u rat, uz ustupke koje je već ugovorila Vrhovna komanda, smatram za potrebno, da se Supilo u Stavki ne daju nikakve neostvarljive nade, koje bi naknadno kod Južnih Slovena izazvale sumnju u našu

POSILIJE ITALO-ABESINSKOG RATA

TREBA TRAŽITI OD ITALIJE GARANCIJE ZA JUGOSLAVENE U JULIJSKOJ KRAJINI

JEDAN PRIJEDLOG DRA JULIJA MOGANA

Nikome nije sasvim jasno kako će se svršiti italo-abesinski rat. Zamišlja se i ovo i ono. Očekuje se slom fašizma, vjeruje se i u slom čitave Italije. Ima i onih, koji misle, da će na koncu sve svršiti jednim izmirenjem u okviru Društva naroda. Takvo mišljenje zastupa i dr. Julije Mogan, ugledni zagrebački pravnik u članku, koji je napisao u beogradskoj tjednoj reviji »Javnost« od 2. novembra pod naslovom: »Poslije italo-abesinskog rata — što treba mi da očekujemo?« Pisac u tom članku kaže među ostalim i ovo:

»Očito je, da u ratu između Italije i Abesinije mi nijesmo samo gledaoci, nego smo i mi upleteni, jer član 16 pakta Društva naroda određuje:

»Ako jedan član Društva pribjegne ratu protivno obavezama, koje je uzeo na sebe po članovima 12, 13 ili 15 smatrat će se, da je on ipso facto izvršio jedan ratni čin protiv svih drugih članova Društva.«

Italija je dakle tim, što je pribjegla ratu protiv Abesinije i prekršila pakt protiv Društva naroda, izvršila ratni čin i protiv Kraljevine Jugoslavije. To smo mi i potvrdili, kada smo se priključili sankcijama protiv njoj. Rat će se svršiti, dao Bog što prije, pa će doći do mirovnih pregovora.

Unatoč tomu, što je Italija prema gornjemu citatu svojim postupkom »izvršila ratni čin« protiv više od 50 država, nije vjerovatno, da će ti pregovori teći sa svim tim državama, nego će se svršiti putem Društva naroda. To proističe i iz današnjeg stava Engleske.

Tu će dakle i naša država imati riječ, koja je doduše manji faktor pri sankcijama br. 1 (... embargo na oružje i ratni materijal) i br. 2. (financijske sankcije), ali je važan čimbenik pri sankcijama br. 3. (zabrana izvoza u Italiju i uvoza iz Italije), i eventualno daljnjim. Kao što će Italija tom prilikom iznijeti svoje želje, trebale bi i druge države da upotrebe istu priliku, da kažu što im se čini potrebno za uspostavu, ne samo normalnih, nego i zbilja prijateljskih i srdačnih odnosa. Tu bi bila zgoda, a i potreba, da se iznese pitanje naših sunarodnjaka, koji su mirovnim ugovorima pali pod Italiju.

Valja odmah naglasiti, da se tu ne radi ni o kakvoj reviziji mirovnog ugovora, a još manje o mijenjanju u nutarnje prilike susjedne države, nego jedino o tome, da se ondješnjim Hrvatima i Slovincima omogući život i da se stvo-

ri zdrava podloga prijateljstva između naše Kraljevine i Italije, što mi svi tako vruće želimo.

Ako tom zgodom, prigodom pregovora, koje će voditi Društvo naroda sa Italijom o uspostavi normalnih prilika između članica Društva naroda, a koje su prilike upotrebom sankcija iz čl. 16 pakta postale abnormalne, iznesemo svoje čedne, a tako pravredne postulate, opravdana je nada, da ćemo naići na pripravnost da im se udovolji i kod Talijana i u samom Društvu naroda.

Hrvatima i Slovincima, koji su pali pod Italiju, oduzeto je sve: godine 1918 imali su 550 svojih škola, a danas nemaju nijedne; od novina, kojih su imali vrlo lijepih, sve su zabranjene, evatuća društva rasturena, nije ostalo niti jedno, jezik izbačen iz škola, iz ureda; oni kao Slovenci i Hrvati uopće više ne postoje. Na osnovu dekreta od 10. januara 1926, koji je 24-V. 1926 postao zakon, njima se nasilno, čega nema nigdje na čitavom svijetu, mijenjaju imena, te im se pod najstrožim kaznama zabranjuje, da se zovu, kao što su se zvali do sada, kako im se zvao otac, djed i pradjed.

Usprkos svim našim simpatijama za Italiju, usprkos svemu našem divljenju prema tom narodu, koji je svijetu dao toliko dobra i lijepa, treba ustvrditi ovo: Jugoslavenima u Italiji danas je gore nego li bi bilo Abesincima, kada bi ili koji su došli pod Italiju! To je živa istina.

A ako Društvo naroda ne dopušta, da se Abesincima u srcu Afrike učini što na žao, još će se manje protiviti, da se Jugoslavenima u Italiji — u srcu Evrope — povрати čovječje i narodno dostojanstvo.

Iznese li naša država pred Društvo naroda prigodom pregovora između njega i Italije, u vezi s italo-abesinskim ratom, gdje smo mi na osnovu čl. 16 također bili pars in causa, i imali teške obveze, gornje elementarne zahtjeve u interesu naših sunarodnjaka, ne će to značiti ništa drugo, nego da se sada u pravo vrijeme, traži ono, na što su se prema uvodu k paktu obvezali članovi Društva naroda, a to je: »U cilju da bi se... garantovao mir i sigurnost (bezbjednost) između naroda... održavati u punoj svjetlosti međunarodne odnose, zasnovane na pravdi i časti.«

Nije u ostalom isključeno, da se sve to može polučiti direktnim diplomatskim pregovorima i ne iznoseći stvar pred Društvo naroda.

WILSON JE BRENNER ZVAO BRÜNN, A SUŠAK — AŠAK

KAD SU NAS DIJELILI, ONI NISU ZNALI GOTOVO NIŠTA O NAMA

DETALJI IZ JEDNE KNJIGE ENGLESKOG EKSPERTA NA MIROVNOJ KONFERENCIJI

Više je puta naglašeno, da su veliki državnici kad su koncem rata počeli da dijele granice, malo što znali o krajevima i narodima o čijoj su sudbini odlučivali. Ovisilo je sve o informacionoj akciji zainteresovanih. Onaj, ko je imao više kontakta s tim velikim državnicima, bolje je prolazio. I ko je imao više novaca za informacije... Jugoslaveni se doista nisu mogli boriti na tom terenu s Talijanima.

Kako je to izgledalo na pariskoj mirovnoj konferenciji priča nam u jednoj nedavnoj knjizi Harold Nicolson, koji je učestvovao na mirovnim konferencijama najvećih glava kao britanski ekspert za pitanja Istočne Evrope i Turske. On na prilično humorističan način opisuje ono što se dogodilo na tim konferencijama i ne šteti nikoga. Izlazi iz te knjige, da niti blage uspomene Wilson nije u više slučajeva imao najosnovnije pojmove o našim nacionalnim problemima. Nicolson opisuje Wilsona kao čovjeka, koji je mir shvaćao filozofski i na toj se liniji odlučno borio za nj, ali u stvarnosti se vrlo teško snalazio i svi su ga na realnom terenu tukli. O tome kako je Wilson bio slabo informiran o našim stvarima svjedoči jedna scena, koju iznosi Nicolson u svojoj knjizi.

Wilson je dolazio redovito na sjednice neprispravan, slabo informiran o stvarima,

koje je branio, ili s glavom punom konfuznih i neprobavljenih podataka, koje su mu drugi dali na brzu ruku. Jednog dana Wilson je razgovarao s Balfourom i Nicolsonom nešto o Rijeci. Razgovor je ovako tekao:

Balfour: Što Vi želite još, dragi predsjedniče? Oh, da, Rijeku!

Wilson: Ne, počekajte. Ne Rijeku, a tome smo već govorili. Ali htio bih znati koliko će Nijemaca dobiti Italija, ako joj damo granicu na Brünnu. (Htio je reći Brenneru). Možete li mi dati cifre?

Nicolson: (daje Wilsonu cifre)

Wilson: Ali tu imamo još jednu točku, koju moramo razjasniti. Da, da, Rijeka. — Možete li mi dati cifre? Ima tu na jednom mjestu jedno predgrađe koje zovu Aschack. Ili tako nekako.

Nicolson: Sušak! Evo cifara!

Wilson: Kažu da ako se čovjek usudi preći iz Rijeke u Sušak biva odmah ubijen. (Nicolson kaže, da je u to vrijeme Sušak bio okupiran od Talijana, a da Wilson nije to znao).

Nicolson: Oh, gospodine predsjedniče!

Wilson: Dobro, dobro gospodo. Laku noć laku noć!

Tako prikazuje Nicolson Wilsona i njegovo znanje o bitnim stvarima o kojima

Rusije u Srbiju.

Sam poslanik Trubeckoj u svome povjerljivom izvješću ministru spolnih poslova Sazonovu od 9. maja 1915 godine piše, da ga je Supilo poslije povratka iz Rusije posjetio i da je konstatovao veoma upadljivu razliku između njegovog gledišta prije puta u Rusiju i poslije povratka u Srbiju. Supilo, kažu, primijenio je u Petrogradu sva sredstva i sve metode, ali je konstatovao, da je rusko ministarstvo spolnih poslova nedovoljno informisano o ljudstvu u Dalmaciji i Istri i o jugoslovenskom pitanju uopće

se odlučivalo. Drugi su možda imali manje naklonosti prema nama nego Wilson, ali znanje o nama bilo im je slično. I sad možemo da zamislimo kako je teško bilo našim ekspertima da ih informiraju.

Ali, kad smo već na toj temi, treba dodati, da niti naša diplomacija u mnogo slučajeva nije bila spremnija i da je i ona o nekim osnovnim stvarima imala površno ili nikakvo znanje. Eto, na primjer, u pismima jednog našeg velikog državnika, koji je vodio u ono vrijeme, možete naići na talijanske nazive naših istarskih mjesta, rijeka i planina, pa čak i Učku tal. državnika u svojim pismima zove Monte Maggiore...

APEL AMERIŠKIH JUGOSLOVANOV

»Obrambni odbor za Jugoslaven v Italiji«

Pred kratkim je bil ustanovljen »Obrambni odbor za Jugoslaven v Italiji« u New-Yorku. Na svojem sastanku je taj odbor sprejel resoluciju, ki je bila poslana vsem angleškim listom ki ishajajo v New-Yorku in vsem jugoslovanskim listom v Ameriki. Tekst glasi:

»Obrambni odbor za Jugoslaven v Italiji je na sestanku, ki se je vršil danes, 20. oktobra 1935, v New-Yorku, West 23rd Street, odobril naslednjo resolucijo:

Ker živi na ozemlju, ki ga je Italija anektirala po svetovni vojni, tik teritorija kraljevine Jugoslavije, strnjena skupina 700.000 Jugoslovancov, katere je tekom svoje tisočletne zgodovine vse do podjarmljenja po italijanski vladi, dosegla visoko stopnjo kulturnega in gospodarskega razvoja;

ker je fašistična vlada v svoji kruti raznarodovalni kampanji odvzela tem Jugoslovancem najelementarnejše človeške pravice, zaprla njihove škole, zatrla njihove časopise, jim uničila literaturo, jim onemogočila vsak stik z njihovimi rojaki in Jugoslaviji, jim prepovedala rabo materne jezika v šolah, v javnem življenju v cerkvah in celo v zasebnih odnosih, nasilno poitalijančila njihova rodbinska imena celo na pokopališnih nagrobnih kamnih razpustila njihove raznovrstne organizacije, njihove visoko razvite zadržane in druge gospodarske ustanove, brutalno zaplenila v dolgem času pridobljeno imovino teh organizacij, pahnila nekoč cvetoče društvene ustanove v gospodarsko pogubo, uničila njihova društva in Narodne domove, ki jih je fašistična sodrga večimoma požgala, izpostavila te Jugoslaveni posamezno in skupno vsakovrstnim podlim in sadiškim ponižanjem in najbolj nečloveškim preganjanjem za najmanjši izraz narodne zavednosti, spravljajo njihove voditelje v ječo ali v konfinacijo za dolga razdoblja na otoke, okružene z malarijo, celo ubijanje marsikaterih izmed njih po laži-sodbi pred posebnim sodiščem ali pa s trpinčenjem v ječah, — postopanje napram narodni manjšini, katero nima para nikjer na svetu;

ker ni fašistična vlada, da si je postavila Jugoslaven v Italiji izven zakona, čutila nikakega zadržka, da ne bi poklinala pod orožje nesorazmerno veliko število Jugoslovancov v Italiji, pripravljena, da jih žrtvuje v sedanjem konfliktu za »večjo slavo Rima«

izražamo svoje simpatije do rojstična blaznost ograža svetovni mit, omikani svet, naj se spominja tragične usode Jugoslovancov v Italiji,

Izražamo svoje simpatije do rojakov v Italiji, ki moraju, skupno z Nemci italijanskega Tirolskega, z dodekaneškimi Grki in z vsemi italijanskimi antifašisti, nositi breme tega vojnega podjetja; pozdravljamo korake, ki naj se ukreduje, da se jim omogoči dezertiranje v masah iz italijanske vojske, in upamo, da bo ta strašna preizkušnja dovela do padca krute fašistične vlade.

Apeliramo na Jugoslaven v Jugoslaviji, da preprečijo vsako akcijo, politično ali gospodarsko, ki bi utegnila vzpodbuditi vplivati na fašistično vladu v tej krizi;

Apeliramo na milijon ameriških Jugoslovancov, naj izpremenijo svoj individualni protest v skupno organizirano akcijo, kjerkoli živijo in delajo.

JURINA I FRANINA

(Na cesti što se penje iz Čepića u Pitan)

Franina: Jurino!

Jurina: Oj?

Fr.: Reci malo ti mane, ča su ti maskari dole v Abistinije?

Jur.: Nisu ono maskari nego — askari. To su soldati, ki nisu po krvi Talijani, nego Abisinci, Beduini, Senusi, Griči i Dodekaneze, Nemci va Tirole i — mi.

Fr.: I mi? Čujemo, da te sada zvat na Musterung svih od 23 leta do pedeset i pete.

Koliko imaš ti let, Jurino?

Jur.: Koliko i ti. Četrdeset sam posol.

Fr.: To ćemo morat i mi pod levu. Jurino moj, ki bi nam bil jedanput rekla, da će priti vreme, kada ćemo se i mi zval askari kako i oni Beduini va Tripoli!

Jur.: Vreme je veli majstor, Franino, pale bi moglo se ča i obrnut.

Fr.: Ja da bi Bog dala! Ma na tojše...

„SÜDTIROLER HEIMAT“

Nijemci iz Južnog Tirola pokrenuli su novi list

Kad je prije nekoliko mjeseci, početkom juna, austrijska vlada zabranila daljnje izlaženje poznatom organu južnotirolskih Nijemaca „Der Südtiroler-u“ u Innsbrucku (zadnji je broj izašao 15. maja) — mi smo se u našem listu opširnije osvrnuli na ovaj događaj. Istakli smo, među ostalim, da je prestankom izlaženja ovog lista, pravedna njemačka stvar doživjela težak udarac u samoj Austriji. „Der Südtiroler“ izlazio je 12 godina neprekidno, sve dotle, dok ga nije austrijska vlada na želju talijanske obustavila.

Otada pa do danas, o Južnom Tirolu se naravno mnogo manje znalo nego prije, dok je izlazio „Der Südtiroler“. A kako se prilike u Južnom Tirolu nisu kroz to vrijeme mnogo izmijenile, jasno je od kolike je štete bila ova praznina u informativnoj službi, koja je bila nastala zabranom spomenutog njemačkog lista. No sada je i tome doskočeno. Bio je prestao jedan list u Innsbrucku, koji je uspješno vršio svoju zadaću kroz dvanaest godina, stekavši stanoviti ugled i tradiciju — a pojavio se drugi. To je „Südtiroler Heimat“, list, koji će također izlaziti svakih 15 dana i koji će vršiti onu ulogu, koju je prije vršio „Der Südtiroler“: širiti poznavanje Južnog Tirola i štititi interese njemačke manjine informirajući najširu javnost o prilikama u Južnom Tirolu i talijanskom postupku prema Nijemcima.

„Südtiroler Heimat“ ne izlazi u Austriji. Kako se vidi iz prvog broja, koji je ovih dana (1. XI) izašao, list izlazi u Vadu, u kneževini Lichtenstein. Tu, u ovoj malenoj slobodnoj kneževini na granici Austrije i Švicarske, ne mogu list pogoditi one sile, koje su odlučile opstankom „Der Südtirolera“, tu je očito manje na udaru i po strani od njihova eventualnog zahvata.

Cinjenica, da Nijemci Južnog Tirola dobivaju s ovim listom svoj organ, koji će ih otvoreno i glasno zagovarati pred Nijemcima i ostalim svijetom, raduje i nas ovdje, jer razumijemo položaj i potrebe Južnog Tirola, baš zato, jer mu je slična sudbina kao i Juljskoj Krajini. Kao što smo svojevremeno s osjećajem žalosti zaobilježili prestanak izlaženja „Der Südtirolera“, tako nam je sada drago, što možemo pozdraviti pokretanje „Südtiroler Heimat“, lista kome želimo da s uspjehom vrši svoj zadatak, na korist Južnog Tirola i u prilog one borbe, koja nam je, u mnogom pogledu zajednička, a koju valja osobito u sadašnje vrijeme pojačanim snagama nastaviti.

Ovaj prvi broj „Südtiroler Heimat“ osobito je zanimljiv. Na prvom je mjestu uvodni članak, u kome se opravdava izlaženje lista.

„Naša braća u Južnom Tirolu — kaže se u uvodniku među ostalim — moraju znati da ih se mi vjerno sjećamo, da smo mi s ove strane Brennera ostali oni isti, da nas njihove brige, muke i teškoće ne ostavljaju ravnodušnim, da u našim srcima nalaze na jednaki odjek, i da nam je zajednička ljubav do stare domovine kao što nam je zajednička vjera i nada.“ Malo dalje list kaže, da će širiti poznavanje tirolske zemlje i kroničarski bilježiti, stvarno i istinski, glavne dnevne događaje, bez ikakva obzira na bilo koga.

U ostalim brojnim člancima list donosi iscrpnu kroniku događaja iz Južnog Tirola od nekoliko mjeseci, govori o promjeni prezimena, o progonima njemačke privatne obuke, o posjeti Mussolinija u Južnom Tirolu prigodom poznatih velikih talijanskih manevara na Brenneru itd. Jednom riječi, daje sliku pravog stanja njemačke manjine. Da ta slika, i pored nekih stanoviti miera talijanske vlade u Južnom Tirolu, koje bi imale predstavljati neko olakšanje, u znak fašističke blagonaklonosti prema današnjem Beču, — ne pruža ništa lijepo, nije sigurno potrebno da se posebno naglasi. — (ar)

Adresa je lista: Südtiroler Heimat, Vaduz, Druckerei Kaiser (Lichtenstein).

GLAVNI GODIŠNJI SASTANAK OMLADINSKE SEKCIJE DRUŠTVA „ISTRA“ U ZAGREBU

Omladinska sekcija održava u nedjelju, 10. o. mj. u 10 sati prije podne, u društvenim prostorijama svoj VI. redoviti godišnji članski sastanak sa slijedećim dnevnim redom:

1. Čitanje zapisnika prošlog glavnog sastanka.
2. Izvještaji tajnika, blagajnika i nadzornog odbora.
3. Apsolutorij starom odboru.
4. Biranje novog odbora.
5. Eventualije.

Pozivlju se svi članovi i prijatelji sekcije, da prisustvuju ovom sastanku. Odbor.

HIMEN.

V Ajdovščini sta se poročila dne 28. t. m. Zdravko Repič, sin znanega veletrgovca g. Repiča iz Ajdovščine zgd. Ivanko Žigon, kćerko zidarskega mojstra, doma iz Ajdovščine. Mlademu paru želimo obilo sreće! (Agis)

NAŠA KULTURNA KRONIKA

VIKTOR CAR-EMIN

PRIGODOM 65-GO DIŠNICE ŽIVOTA

Viktor Car-Emin navršio je ovih dana šezdeset i pet godina. Rodjen 1870 u Kraju kod Lovrana štampao je u osamnaestoj godini života (1888) u „Našoj Slozi“ prvu crticu „Bijednici“. Od tada, t. j. punih 47 godina piše. On je između onih rijetkih naših književnika koji nisu sustali iza tridesete godine, već pišu neprekidno.

U „Vencu“ se javlja 1896 gdje piše zajedno sa Rikardom Katalinićem Jeretovim pod zajedničkim imenom Jeretov-Emin. Saradjuje u svim našim književnim listovima prije rata, a u zasebnim knjigama izašla su mu djela: Pusto ognjište (1900), Ušahlo vrelo (1904), Novele: Kontesa Nina (1906), Neznatni ljudi (1906), U mraku (1907), Iza plime (1913), Starci (1917), Pod sumnjom (1918), Nove borbe (1926), Vice-cica (1934), i knjiga za djecu „Nevidljivi Jurić“ u Beogradu.

Kada bi sudili jedino po broju knjiga, a čak i po broju svih štampanih stvari, ne bi za Cara-Emina mogli označiti pravo mjesto koje mu među nama pripada. Mogli bi, eventualno, odrediti njegovo mjesto uopće u literaturi, ali on, osim književnog značaja, ima za nas i politički i kulturno-historijski značaj. Jer s njegovim imenom je spojena Družba Sv. Cirila i Metoda za Istru, borba za našu kulturnu i političku afirmaciju u Istri. On je bio tajnik i duša Družbe sve do njezine likvidacije, a s barba Rikom i Jos. A. Kraljićem daje naš jedini dječji (i uopće književni) list u Istri, „Mladi Istranin“, a kasnije „Mladi Hrvat“. Taj naš dječji list je odgojio cijele generacije prije rata u Istri — ne samo zato što je to bio jedini list, već i zato što je taj list imao i višu književnu vrijednost. Njega su s uživanjem čitali i odrasli, što je najbolje mjerilo za vrsnoću takozvane dječje literature.

Barba Šime, Lujo Dorčić, Rokac (pseudonim Carevi) neće, po svoj prilici, ući u zbijenište literarne historije, ali ti pseudonimi imaju za nas veliko značenje. Mi ne

KOLEDAR „SOČA“ V KRATKEM IZIDE

Koledar „Soča“ je letos obširnejši nego lanijski. V tekstovnom delu, ki je posvećen Juljski Krajini in naši emigraciji, so novi kratki članki, ki jih ponazarjajo originalni crteži in fotografije raznih delov Juljske Krajine, a opči koledarski del izpopolnjen je z novimi podatki, za vsakega koristnimi. Naši emigranti, pa tudi ostali domačini, ki so do sedaj upotrebljavali naš žepni koledar, se bodo sami prepričali, da je letošnji koledar „Soča“ v mnogočem boljši od lanijskega.

Žepni koledar „Soča“ je priročnik, ki ga boste vedno potrebovali. — Za emigrante je najpriljubljenejši žepni koledar „Soča“.

„Soča“ stane Din 8.— brez poštne, oni, ki naroči „Jadranski koledar“, ki stane brez poštne Din 10.—, dobi obadva koledarja za Din 18.— franko. O PROBLEMU ABESINJE JE PRED-

VAL DR. B. VRČON V DRUŠTVU „TABOR“ V LJUBLJANI.

V četrtek dne 24. oktobra je imel naš rojak in znani predavatelj dr. Branko Vrčon lepo predavanje o problemu današnjih dni o Abesiniji. Predavalnica v kemični dvorani v Vegovi ulici je bila polna poslušalcev, ki so bili željni, da dobijo jasn pogled tega „animirane“ in zamotanega afriškega voze, kar posebno direktno in indirektno zanima našega človeka iz Primorja. G. predavatelj je vsem željam poslušalcev gotovo ustregel. Z živo besedo je opisal več potek zgodovine italijansko-abesinskega spopada predvsem s stališča diplomatskih dogovorov in pogodb, kakor tudi potek zadnjih pomirjevalnih akcij. Iz vsega tega je končno naredil sklep ter kaj smemo in kaj ne smemo upati v bližnji bodočnosti. Za svoje res zanimivo predavanje je žel obilo priznanje poslušalcev.

DUKIČEV „HRAM“ NA ENGLESKOM.

Uvaženi američki dnevnik „Hudson Dispatch“, u Union City (New Jersey), objavio je dne 2. X. pjesmu Ante Dukića „Hram“ u prijevodu američke pjesnikinje Miss Alice Hullin.

možemo odijeliti Viktora Cara-Emina iz raznih povijesti književnosti od tih pseudonima. Barba Šime je dao majmuna Floka u „Mladom Istraninu“; on je stvorio Jurića koji je postao literarni tip (izašao u posebnoj knjizi čirilicom); kao Lujo Dorčić je napisao zajedno sa barba Rikom literarno-propagandnu omladinsku knjigu „Iz podjarmljenih krajeva“. A svi čitatelji nekadnje „Istarske Riječi“ i „Mornara“ (kojega Car izdaje sada na Sušaku), poznaju Rokca. U tim živim i odličnim kozerijama, koje su mjestimično i vrlo uspjele satira, stvorio je Car nekoliko tipova: Ninetu, Mičelina itd., a pod tim pseudonimom je prikazao u toj formi cijelu predratnu, ratnu i poratnu Rijeku. Portreti Host Venturija, Grosića i ostalih većih i manjih Riječana ostat će modelom te vrsti literarne žurnalistike. Jurina i Franina, koje je on redovito pisao u „Istarskoj Riječi“ postali su pod njegovim perom dva odredjena i oštro fiksirana tipa. Iza Carevog Jurine i Franine ne može svak da ih piše kao što je to bilo nekada. Jedini je Mate Balota iza rata dao nekoliko odličnih dijaloga u tom smislu.

Čovjek bi rekao da Car-Emin i sada, iza kako je morao da napusti Opatiju, stoji kao neki simbol odmah na granici — i da iz svoga „Dalibora“ — kao neki kapetan s broskog mosta — gleda kroz maglu i sumrak na jug. Treperenje električnih žarulja na Liburnijskoj obali vidi on kao male „sviće“ usadjene u grobove na Dušni dan. I iz te blizine rodne obale, iz tog treperenja svijetla na rodnom žalu, Car-Emin sigurno crpe snagu za intenzivan rad i u šezdesetšestoj godini života.

A Carev rad nije značaj samo kvantitativno, već je on uspio da da i kvalitativno odličnih stvari na čisto literarnom polju. On nastavlja obradom kraja i ljudi koji je unio u literaturu Kumičić, ali Car prikazuje taj kraj i te ljude sa više nijansa i sa više psihologije. Dok je Kumičić još dosta u stilu Senoiinog romantizma uza sve to što se nastojao osloboditi utjecaja te škole, Car Emin je potpuni realist. Njegova Liburnija, kapitani i principi su detaljnije i prirodnije prikazani. Prikazujući ljude u okolini, on projicira tu okolinu u duše svojih ljudi. Borba između starog i novog — propast jedrenjaka („Ušahlo vrelo“) — je odličan socijalni prikaz tog vremena, a u „Budakovo želj“ je jakim bojama prikazao glad istarskog seljaka za zemljom.

Dijalozi su mu majstorski, a stil mu je vrlo dobar, što se naročito očituje u novelama koje su mu po kompoziciji, stilu i metodi obradbe najbolje.

Car-Emin nije u svim našim krajevima poznat onoliko koliko zaslužuje, premda su mu knjige izlazile u Zagrebu, Novom Sadu i Beogradu. To, po svoj prilici, radi toga što obradjuje jedino naš kraj — u glavnom Liburniju — te je prema tome dosta lokalna.

Ali nama je time još draži. (t. p.)

SLIKE ALBERTA SIRKA NA IZLOŽBI

Na izložbi mariborske „Brazde“, koja je otvorena pred par dana naročito su zapažene slike našeg zemljaka, poznatog umjetnika Alberta Sirka, najglasovitijeg slovenskog mariniste, koji u posljednje vrijeme postizava na svim izložbama najljepše uspjehe.

NARODNA GALERIJA V LJUBLJANI JE DOBILA LEPO ŠTEVILO DEL NAŠIH UMETNIKOVA

Ob prilici velike reprezentativne razstave Društva likovnih umetnikov v Ljubljani letošnje pomladi sta banska uprava in ljubljanska občina kupile 18 del in jih odstopile Narodni galeriji. Med temi so tudi sledeča dela naših rojakov umetnikov: Kalin Zdenko: Mati z otrokom (marmor), Klemenčič Dore: Zimski motiv (olje), Kos G. A.: Ribe (olje), Pavlovč V.: Oljke (olje), Sirk A.: Jadrnice (olje), Šantel S.: Metliški tkalec (olje). — (Agis).

PREDAVANJE DRA BIZJAKA O FAŠIZMU

U ponedjeljak predavao je u Mariboru na Ljudskoj univerzi naš zemljak dr. Lojze Bizjak o filozofskoj i socijalnoj osnovi fašizma.

PROF. LEGIŠA JE PREDAVAO V „TABORU“ O S. JENKU

V četrtek dne 31. oktobra je na rednem članskom sastanku Delavskoga in prosvetnoga društva „Tabor“ v kemijski predavalnici v Vegovi ulici predavao naš rojak prof. Lino Legiša o „Simonu Jenku“ ob prilici njegovih stotoletnih rođstava. V kratkih a jedrnatih besedah je poslušalcem orisao našega velikega pesnika s Sorškega polja, za kar je žel priznanje poslušalcev. — (Agis).

SEMESTRALNA SKUPŠTINA ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA.

Istarski akademski klub održat će 9. novembra o. g. u 8 sati navečer svoju redovitu skupštinu za zimski semestar škol. 1935—36 sa uobičajenim dnevnim redom. Umoljavaju se članovi kao i seniori kluba da prisustvuju ovoj skupštini. Skupština se održava u klupskim prostorijama Trg Kralja Aleksandra br. 4. — Odbor.

„VederNapoli e poi morivi“

Rijeka, novembra 1935.

Sjećate li se one mudre rečenice, što sam je prije nekoliko mjeseci govoriti o Abesiniji izbacio na ovom mjestu: *Abyssum invocati! To se evo i obistinjuje — sve onako lako polako. No a kako je došlo do toga? Ovim redom:*

Iznajprije marsejska tragedija i propala nada u rasulo Jugoslavije. Onda — Ual Ual, zatim prvi transporti četa i ratnog materijala, pa drugi, treći sve češći i češći, pa Liga Naroda, Eden, odsuda napadača, sankcije i sve ono što će još da slijedi. *Abyssum* — — —

Mi Riječani hrvatskog jezika i fijumanskog dijalekta držimo se neutralno. Čekamo i kao uvijek od stoljeća i stoljeća amo — ne znamo što. Glasina ima svakojakih — i viceva, iako se svak plaši s njima u javnost, da mu se ne desi kao i Čekelinu. Siromah čovjek ne samo što čuči u katarfiju, nego je brisan iz svih korporacija, tako da više ne će moći nikada da nastupi ni u Fenice ni igdje.

Rekao sam nikada! On ne dit jamais — jamais... rekao je neki Francuz, koji mora danas jadan da plovi između Scyle talijanskog srdačnog prijateljskog i britanske kordijalne antante.

Što je zapravo rekao nebogi Čekelin: tao je svoje slušaoce u teatru, da mu kažu: zašto se talijanske čete krcaju većinom u Napulju a ne i u drugim talijanskim lukama! Neko je iz publike odgovorio, da je to zato, što je Napulj najbliži Abesiniji, ali Čekelin mahnu rukom i reče:

— Nije zato! Čete idu kroz Napulj, da mogu — veder Napoli e poi morir... To je stara pjesma, doda Čekelin u zao čas po sebe. — ROKAC.

G. SREČKO DOBRILA O KNJIZI „ISTRA ZEMLJA MUKA“

Od g. Srečka Dobrila primili smo ovo pismo:

„Mnogo poštovani gospodine uredniče! Računajući s Vašom poznatom objektivnošću molim Vas najučtivije, da izvolite uvrstiti u cijenjeni list „Istra“ slijedeće:

U mjesecu oktobru prošle godine donio je list „Istra“ jednu izjavu g. Dragovana Šepića, u kojoj se tangira moja osoba u vezl s knjigom „Istra zemlja muka“ koju je izdala omladinska biblioteka „Velika Jugoslavija“. Ja sam već tada uputio na vašu adresu ispravak, ali ga vaš list nije donio. Pošto se je ovih dana osvrnuo na tu izjavu u „Obzoru“ i njegov saradnik — er —, to ovom prilikom želim konstatovati:

Nije istina da sam ja pokretač pomenute biblioteke, kao što nije istina ni to da sam prekoračio ovlaštenje doslovno prepisavši predavanje, što ga je g. Šepić održao i štampao u Parizu.

Naprotiv je istina da je g. Šepić na moju intervenciju dao pomenutoj biblioteci punu slobodu u porabi njegovog predavanja razumijevajući pod time i doslovno preštampavanje, tražeći jedino da se ispusti njegovo ime, naglašujući ispravno da je njegovo predavanje skroz informativno i treba da služi u propagandističke svrhe, kao što je istina i to da ja sa pomenutom bibliotekom nemam nikakove veze, nego samo toliko što sam pokretač kao Istranin upozorio na naše najbolje propagandističko štivo.

Zahvaljujem Vam, gospodine uredniče najtoplije na uvrštenju i bilježenju se s odličnim poštovanjem

Srećko Dobrila.

Zagreb, 2. novembra 1935.

*

Opaska uredništva: Zamoljeni, rado donosimo ovo pismo g. Srečka Dobrila, ma da po zakonu o štampi to ne bi bili dužni, jedino u interesu razjašnjenja jedne afeze. Treba ipak g. Dragovan Šepić da o tome kaže svoju riječ, jer se radi o njegovom djelu, a i zato, jer je njegova prva izjava već zaboravljena, a stvar je još uvijek aktualna.

SOKOLSKO DRUŠTVO ZAGREB 3

priredjuje 12. novembra o. g. u dvorani osnovne škole u Bogovićevoj ulici 7 Istarski dan. Početak u 20 sati.

Program: pjevanje, govor, deklamacija i pozorišni komad iz istarskog života.

U FOND „ISTRE“

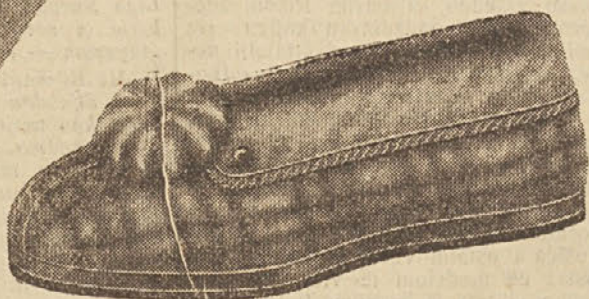

Ferdo K. — Maribor din 30.—
U prošlom broju objavljeno „ 37.730.10

Ukupno din 37.760.10

J E S E N 1935

25

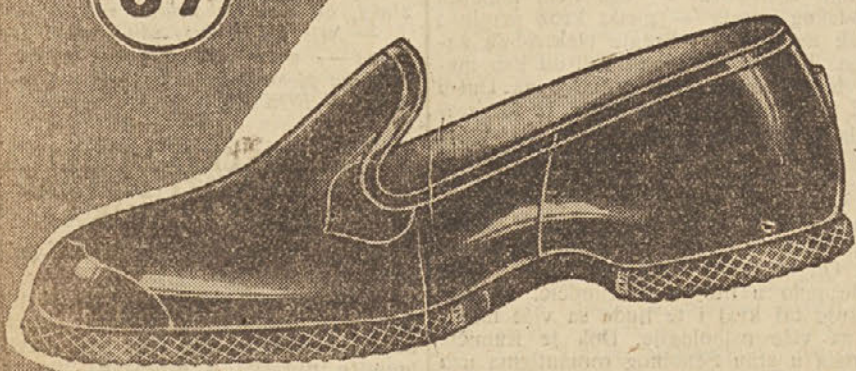
Topla papuča za odmor poslije rada.
Ženske Din. 29,—, Muške Din. 39,—

59

Lagana cipela od somota kombinovana sa najboljim lakom.

39

Čuvaju Vas od prehlade, cipele od kvara a Vaš stan od blata.

79

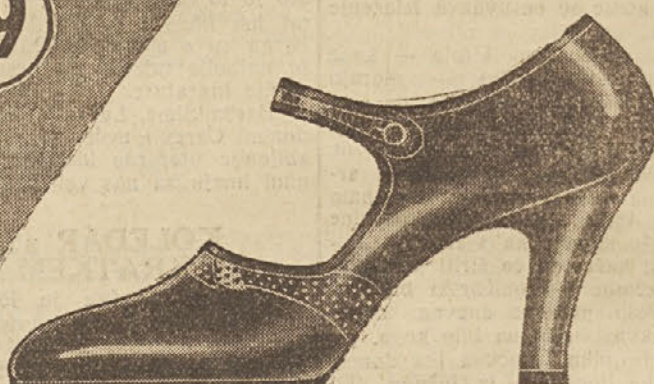
Od crnog i smedjeg boksa, sa nepoderivim gumenim đjonovima za koje jamčimo 6 meseci.

79

Vrlo elegantna laka cipela, ukusno izrađjena sa laganom petom.

99

Lagana cipelica od najboljeg laka sa najmodernijem ukrasom.

129

Cipela od najboljeg telećeg boksa sa kožnim đjonovima

99

Za svaki naporan rad nosite cipele sa jakim nepoderivim gumenim đjonovima.

Alata